



Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Szászy Margit*

Cím: *Múzeum, amelyik van, de nincs.* [*Déli vasúti múzeum*]

Forrás: *Magyarország*

Bón.

(Hely)

1938 febr. 6.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

62 (074)

Hely

Idő

"1938"

Személy

Helyszám

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

Székesfővárosi házi nyomda 1927 — 1695

Múzeum, amelyik van, de nincs

A közlekedési bíróság hátamögött, a régi déli vasút egy épületén kint a tábla: műszaki múzeum. Bent az épületben lépcsők, folyosók, tele antik, kovácsolt vasrácsdarabokkal. Folyosóhosszat kong a lépés, ember sehol, az ajtók bezárva, kihalt a múzeum. Egyetlenegy ember van az egész épületben, az irodában — az igazgató.

Amikor Széchenyi igazgatósági tag volt...

Az igazgatói szobában tökéletes tudományos rendtelenség, elborítanak mindent a muzeumi tárgyak. Az íróasztalon toronybanőnek a titokzatos vasszerszámok, közöttük rubintpiros pohár világít, szépen kimetszve az oldalán az első gőzhajó. A szekrény tetején polituros, régimódi vajköpülő, meg süvegcsukorvágó, aztán ócska szifon, rajta az írás: *Hatwanergasse*. A padlón írógépek és varrógépmodellek, őskori lelet valamennyi, vajjon hogy lehetett dolgozni ezekkel? Békeken porosodik 1810-ből egy gyalu. A falakon a régi Pest képei, milyenre tervezték az Alagutat, angol rézkarc, kilátás a Várból a Lánchidra, a Schlick-féle vasötöde, a pesti gőz- és hengermalom épületei, — utóbbinak Széchenyi István választmányi tagja volt.

Az íróasztal felett Széchenyi képe 1860-ból — Györgyi Alajos portréja —, rögtön mellette Barabás Mihály tollrajza, *átszállás a Dunán*. Idő: 1845. Ormótlan facsónakba kri-nolinós dámák, nagykendős parasztasszonyok, furcsa süvegű katonák szorongának békés egyetértésben. Így közlekedtek Buda és Pest között.

Minden talpalattnyi helyen van valami. Elborítják a falakat a képek, a székeken kazalban a sok ócska salabakter, fakult írás, az asztalok, az állványok, a szekrények roskadoznak, itt egy egy gyertyatartó-gyűjtemény busul, kristályüvegtől barokk kovácsolt ezüstig, mindenféle formátumuakat, köztük ott a dunai gőzhajózás reliquiái várják a feltámadást... Ebben a szobában egyetlenegy négyzetcentiméter sem marad kihasználatlanul.

A megnyitáshoz is pénz kell

Az íróasztal mögött az igazgató. *Losy-Schmidt Elek* dr. egyetemi magántanár, műszaki főtanácsos.

— Igazgató ur, egyedül van az épületben?
— Magad, uram, ha szolgád nincs. Bizony ide elkéne egy-két altiszt. Kérvényezni kéne, a minisztériumtól.

— Múzeum, ahol egyetlenegy altiszt sincsen?

— Hát... a múzeum tulajdonképpen még nincs is...

— Nincs? Hát ez mi?

— No, igen... huszonöt szobánk már készen van.

— Huszonöt szoba és az nem elég? Miért nem nyitják meg?

— A megnyitáshoz pénz kéne... ahhoz is pénz kéne.

Megkérem *Losy-Schmidt Ede* dr.-t, hogy mondja el nekem a műszaki múzeumnak a történetét.

Ej, ráérünk arra még!

— Negyven esztendő óta a mérnökségnek, hogy műszaki múzeumot létesítsenek. Már az ezredéves kiállításkor szobakerült, hogy kívánatos lenne a technikai tudományok minden ágát felölelő múzeum. 1908-ban *Kossuth Ferenc* kereskedelmi miniszter és *Szterényi* államtitkár elnöklése alatt bizottság alakult, amely elhatározta, hogy technikai múzeumot teremtenek, a természet-tudomány és a technika emlékeit összegyűjteni. Először helyiség kellett volna, amikor a régi műegyetem új szállást kapott a Lágymányoson, annak az épületét kérték a Múzeum-köruton a létesítendő műszaki múzeumnak, de a bölcsészeti fakultás jött oda. *Hieronymy Károly* alatt aztán ismét szobakerült a múzeum, 1911—1918-ig minden ál-

lami költségvetésben szerepelt, az volt a baj, hogy nem akadt egyetlen ember, aki a kezébe vette volna, akinek szívügye lett volna a dolog.

— Én magam 1921-ben a mérnökegyületben alapítottam a technikatörténeti gyűjteménytárat. Aztán a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet hivatalos közleményében Magyar Műszaki Múzeum címmel állandó rovatot nyitottam, ahol számartartottam az országban a gyűjtemény gyarapodását. Végre 1934 őszén *Fabinyi* kimondotta, akárhogyan, de megindulunk. Másutt nem volt hely, itt buztuk meg magunkat, itt a Déli vasút felszabadult helyiségeiben. Eleinte tíz szobánk volt, ma már ötven. Ebből huszonhat tökéletesen be van rendezve. Azonkívül a Filler-utcában van egy nagyobb telepünk, ahol azokat a nagyobb gépeket gyűjtöttem, amelyeket ide nem lehet becipelni. 1935 elején a Máv, mint a ház gondnoka, rendbehozatta a ház helyiségeit s amint látja, azóta berendezkedtünk. Készen van minden, csak néhány szolgá kellene, aki rendet tart és aki a helyiségeket fűti.

Mikovényi Sámuel ingenieur

Megindulunk a múzeumba. Kis szobák hossza sora, üvegszekrényekben elrendezve minden, szinte kínosan tiszta a padló, minden szekrény csillog a sok üvegtábla. Por sehol. Vajjon ki takarít itt? Hideg van. Az igazgató ur is télikabátosan, kalappal a fején kalauzol.

Az első szobában a XVIII. század műszaki emlékei vannak.

Az egyik falat szinte beborítja egy óriási pergament térkép. Kézrel rajzolt, vízfestéssel gyengéden színezett. Megtudom a fakult betűkből, hogy készült 1728-ban, régi békeszerződés alapján, melyek kötetek IV. Frigyes és Corvin Mátyás király között. A rajtot Marinoni ur originálisából paríálta Mikovényi Sámuel ingenieur.

— A XVIII. századnál kezdtem a gyűjtést — mondja az igazgató —, amikor a tudományos technika úgy megindult. 1782-ben létesült az egyetem tanárainak önkéntes elhatározásából a bölcsészeti karon a mérnöki intézet.

Tehát a magyar mérnökök ősapja lehetett Mikovényi Sámuel hungaricus ingenieur.

A császárnő keresztlánya

Egy másik szobában a falon furcsa, nagybetűs nyomtatvány. Durvák, nehézkesek a betűk, szinte tántorognak a sorok.

Mária Terézia császárnőnek volt egy keresztlánya. Előkelő, finom, bécsi urikisasszony: Maria Theresia Paradies. A kislány hároméves korában megvakult. Irni, olvasni nem tanulhatott. Amikor felserdült és hajadon lett, gyönyörűen tudott énekeini. Egyszer, amikor a bécsi kapucinusoknál Pergolese Stabat Mater Dolorosa-ját énekelte, meghallotta énekelni keresztlányát a császárnő. Feltűnt az éterl, tiszta, csengő hang, magaelé rendelte a fiatal lányt és akkor megtudta, hogy sem irni, sem olvasni nem tud.

Kempelen Farkast, a boszorkányos sakkbábu alkotóját kérte a királynő, hogy tanítsa meg irni és olvasni a keresztlányát.

Kempelen először tapintás útján ismerette meg a betűket a leánnyal, aztán kon-

struált neki egy szedőszekrényt és attól kezdve Maria Theresia Paradies maga írta, maga szedte leveleit.

Érdekes irodalmi munkásságából a második levél, amelyet a mannheimi vakhoz írt — ezen a néven ismeri az irodalom —, függ a falon bekeretezve.

Mennyi minden a fehér üvegszekrényekben!

A selmeci akadémia, a bányászati oktatás emlékei. Angol illusztrációk a selmeci bányából, 1805-ben hogyan huzzák fel kosárban a bányászokat, azután a legrégebb mérnöki diplomák, mérnökcsaládok indulnak, 1801-ben Török Ferenc, 1830-ban a fia, Török Miklós kap diplomát.

Vaskos, derekas, elsárgult tankönyvek végtelen sora. Invitatio afficiosa; ezzel a céddalával hívtak mérnöki vizsgára 1838-ban. Aztán Maróthy György debreceni professor Arithmeticaja 1782-ből. A tudós magister, boszorkányok és ördögök ura, Hatvány professor sirkövének a fényképe.

Kettőtörve, keréketőnek belévetve a debreceni csendőrlaktanya kapujának két sarkába, — így akadt rá Losy-Schmidt professor. Paraszti szekerek kereké koptatta, csendőrlovak patkója pengett rajta közel száz esztendeig.

Irógép-nagymamák

A legneveltségesebb szoba talán az, ahol a régi írógépek ülnek egymás mellett az üveg alatt. Micsoda bonyolult és amellet primitív, lehetetlen csepp vacakok! Mindegyiknek más és más a szisztémája. Van olyan, amelyik egyetlen forgó korong, lyukakkal a szélén, a lyukak alatt betűk vannak, a korong közepeből emeltyü nyulik ki, ezt a kart kel-

lett körbe billegetni és a megfelelő betűt a lyukon át leütöni. A másik olyan, mint egy rozoga szűrő. Négyzetes drótfonadék, a drótfonadék aljában fakó betűk guggolnak, ebből a masinériából is csáp nyulik ki, azzal kell bökdösni a betűket. Inkább találós játék, stoppolófa, vagy leveseskanál, mintsem írógép.

Az egyik fennen viseli az Aktiv nevet. A másikra a büszke Hungária van rányomtatva. Ha másért nem, ezekért érdemes a muzeumot megnézni, halálra neveti magát az ember rajtuk.

Gyufa gyűjtemény

Kossuth Lajos röpirata az első iparügyi kiállításról 1842-ben. Németre Henzlmann Imre fordította, nyomatták a Heckenastnyomdában.

Az ipari oktatás kartonjai, Watt első gőzgépmodelljének picit másai, egy primitív cernázó gép, aztán Szűsz Nándor egy voltamétere férnek meg egy szobában. Másik teremben a vízvezeték és csatornázási ősi modelljei vannak, hosszú, karmantus cserepesővei a római csatornáknak és facsövek a középkorból.

A világítási eszközök csarnokában maga a mécseskiállítás betölt egy nagy szekrényt, szép, régi bronzmécstől, ónmécstől faggyumécsig, azután üvegből készült kis repceolajlámpáig van itt minden.

Külön teremben, hatalmas szekrényben a gyufaskatulya-gyűjtemény. A világ minden tájáról összeszedett gyufaskatulyákkal, szép, halványzöldfejú, kecses biedermeier-gyújtó, szentimentális képecskével, óriási fehér-sasos gyufabödönök a régi cári birodalom-

ból. Van skatulya, amelyen a Tay-Mahal képe díszel, van, amelyiken török, vagy arab az írás és van legmodernebb londoni jótékonyági gyufa, kis, lapos gyújtócsomag, amelyet bizonyos kórház alapjára árusítanak.

Ebben a szobában, ahol koppantók és pneumatikus üvegtűzgyújtók vannak még, Irinyi János életnagyságu szobra áll őrt.

★

A többi termen, ahol dinamóktól kezdve villanykörtéig a technika régi és új csodái mind ott vannak, csak végigfutok.

Erre már nem futja a szuszból. Mire a huszonötödik szoba végére érek, kavargó a fejemben minden.

Idegenforgalmi szempontból is egyike lenne a legérdekesebb látnivalóknak ez a muzeum, sok olyan kuriózum van benne, ami nincs másutt a világon.

Gimnazista fiukra és világjáró amerikaiakra való tekintettel — nyissák meg a muzeumot.

Izsáky Margit